

Internationaal advies over beoordelen bij lichamelijke opvoeding

Niet alleen in ons land is het beoordelen van de leervorderingen en leeropbrengsten van leerlingen een van de meest ingewikkelde onderwerpen binnen de lichamelijke opvoeding, ook vakgroepen in andere landen stoeien hiermee. AIESEP¹, de internationale organisatie voor LO-onderzoek, heeft daarom een advies uitgebracht aan leraren, ALO's en andere partijen.

TEKST LARS BORGHOUTS, GWEN WEELDENBURG EN MENNO SLINGERLAND

Het advies omtrent beoordelen binnen de lichamelijke opvoeding (LO) kwam tot stand op basis van een internationaal symposium met meer dan zeventig experts uit twintig verschillende landen, georganiseerd door het lectoraat Move to Be van Fontys ALO Eindhoven. Ondanks de soms grote verschillen tussen de landen ten aanzien van de positionering en doelen van het vakgebied LO, waren de experts het over diverse punten ten aanzien van beoordelen roerend eens.

Advies AIESEP over beoordelen

In dit artikel komt een aantal van de meest relevante punten uit dit advies aan bod. Wanneer we overigens in dit artikel spreken over 'beoordelen' - in de literatuur ook wel aangeduid met 'evalueren', 'toetsen' of 'assessment' - dan doelen we op alle doelgerichte activiteiten waarmee informatie verzameld en geïnterpreteerd wordt omtrent de vaardigheden, kennis en/of houding van de leerling. AIESEP Standpunt over Beoordeling bij Lichamelijke Opvoeding (2020): <https://aiesep.org/scientific-meetings/position-statements/>

Position statement

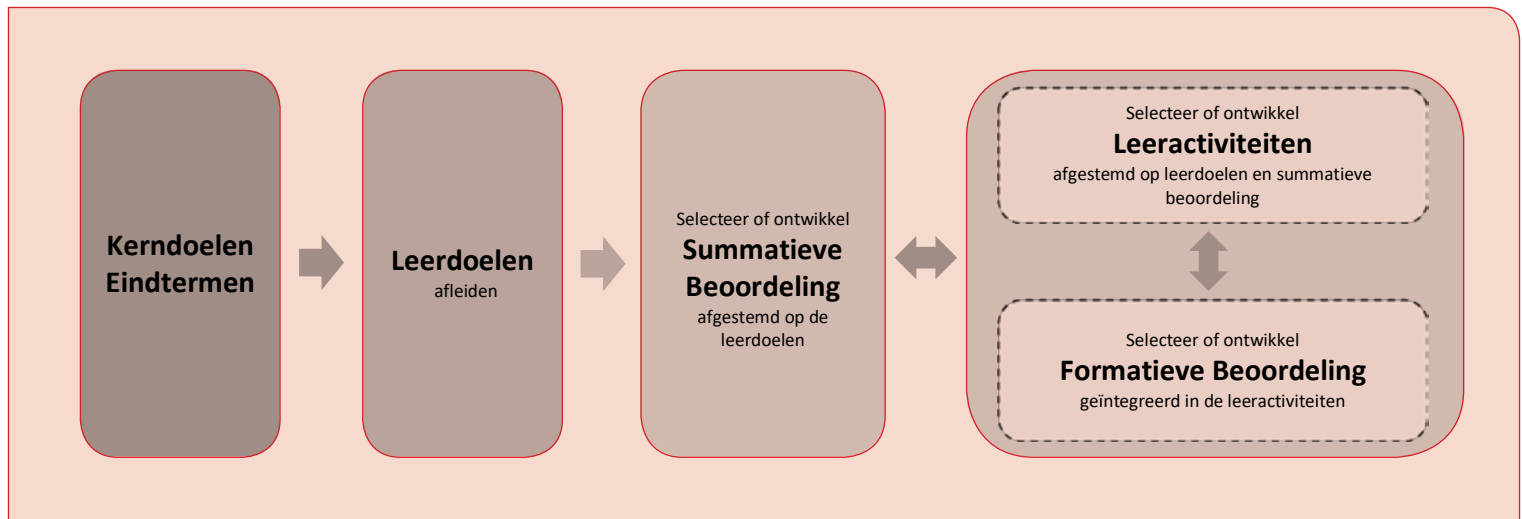
Om te beginnen wordt er in het zogenaamde 'position statement' gepleit voor een investering in de beoordelingsdeskundigheid van leraren LO, omdat uit onderzoek blijkt dat dit in de praktijk vaak onder de maat is. Beoordelingsdeskundigheid wordt gezien als een belangrijke voorwaarde voor effectief leraarschap en bestaat uit vier elementen: 1) *inzicht in beoordelen*, gericht op kennis van de doelen en functies van beoordelen en de voorwaarden voor een goede beoordeling, 2) *toepassing van beoordelen*, gericht op zowel de uitvoering van beoordelingsactiviteiten door de leraar als de betrokkenheid van leerlingen, 3) *interpretatie van de beoordelingsresultaten*, gericht op het begrip van de informatie afkomstig uit de

beoordeling en hoe hiernaar gehandeld dient te worden, en 4) *kritische beschouwing van beoordelen*, gericht op het bewustzijn van de invloed of consequenties van beoordeling en het ter discussie kunnen stellen van 'gangbare' beoordelingspraktijken. Toekomstige leraren LO zouden gedurende hun opleiding in staat gesteld moeten worden om beoordelingsdeskundig te worden. Ze moeten leren om betrouwbare, valide, authentieke, transparante beoordelingen te ontwerpen en te realiseren, met een hoge mate van leerlingenbetrokkenheid. Lerarenopleiders zouden daarbij richting studenten voorbeeldig moeten zijn in hun eigen beoordelingspraktijk. Zo zouden zij formatieve beoordeling moeten vervlechten met het gehele ALO-curriculum. Ook na het afstuderen hebben leraren LO zowel het recht als de plicht om zich te blijven ontwikkelen en professionaliseren op het gebied van beoordelen bij LO.

Alignment en formatief beoordelen

Betekenisvol en effectief leren wordt bereikt door te zorgen voor *alignment* (afstemming) tussen de beoogde leerdoelen, de beoordelingsactiviteiten en lesgeefpraktijken die het leren ondersteunen. Met andere woorden, voor effectief onderwijs moet er een duidelijk verband zijn tussen wat leerlingen moeten kennen en kunnen, de leeractiviteiten die ze daarvoor ondernemen, en hoe en wat er wordt beoordeeld. Beoordelen dient daarbij volgens het AIESEP-advies een integraal onderdeel te zijn van het onderwijsleerproces en niet 'iets dat er nog achteraan komt'. Het komt in de praktijk nog te vaak voor dat er bij het ontwerpen van

¹ Association Internationale des Écoles Supérieures d'Éducation Physique

▲
Figuur 1: Volgorde voor planning en ontwerp van een aligned curriculum.

leerplannen wordt gestart vanuit (beweeg)activiteiten in plaats van vanuit de leerdoelen en de daarbij behorende succescriteria, beoordelingsvormen en -activiteiten. Bij het formuleren van deze leerdoelen vormt het landelijke kader (kerndoelen en eindtermen) het uitgangspunt. Leraren horen vervolgens beoordelingsvormen en -activiteiten te ontwikkelen of selecteren, die een betrouwbare en valide afspiegeling zijn van de leerdoelen, zodat aan het eind van het leerproces de leeropbrengsten van de leerlingen kunnen worden vastgesteld (summatieve beoordeling). Vervolgens worden pas de leeractiviteiten ontworpen, die gericht zijn op de leerdoelen en die beoordelingsactiviteiten bevatten die het leerproces ondersteunen (formatieve beoordeling) (zie figuur 1).

Betrokkenheid leerling bij eigen ontwikkeling

Summatieve en formatieve beoordeling hebben verschillende functies, en vullen elkaar aan. Echter, volgens AIESEP dient het onderwijs altijd op zijn minst formatieve beoordelingsactiviteiten te bevatten, om betekenisvol, doelbewust en doelgericht leren mogelijk te maken. Dit houdt in dat leerlingen bij aanvang van het leerproces op zijn minst op de hoogte moeten zijn van de beoogde leerdoelen en bijbehorende succescriteria (transparantie). Voor een optimale leerervaring zouden zij echter ook actief betrokken moeten worden in het beoordelingsproces. Bijvoorbeeld door:

- Zelf te mogen bepalen welke leerprioriteiten ze hebben,
- Keuze te hebben waarop en wanneer ze beoordeeld willen worden,
- Mee te denken over de beoordelingsvorm en/of -criteria,
- Zelf- en *peer*-beoordeling,
- Het gesprek aan te gaan met leraren en klasgenoten over de beoordeling (sluitkomst),
- Reflectieopdrachten,
- Enz.

moeten worden om de huidige kennis over beoordelen te vergroten en te vertalen naar LO-praktijk. Leraren LO worden in het 'position statement' daarom aangemoedigd tot kennisuitwisseling en het delen van 'good practices' om de innovatie van de beoordelingspraktijk te versnellen.

Beleid en Technologie

In veel landen worden toetsingsgegevens, ook van LO, gebruikt om scholen en vakgroepen verantwoording te laten afleggen over de onderwijskwaliteit. Voor LO brengt dit het risico met zich mee dat men zich vooral gaat richten op uitkomstmaten die relatief eenvoudig en objectief vast te stellen zijn (denk aan fitheidstesten, geïsoleerde technieken zoals de lay-up bij basketbal), of juist op zaken die zo veelomvattend zijn dat ze buiten de invloedssfeer van het LO-curriculum liggen (denk aan dagelijkse fysieke activiteit). Tegelijkertijd hoeft de LO in veel regio's van de wereld juist weinig verantwoording af te leggen. Nederland is een voorbeeld van zo'n land. De onderwijsinspectie lijkt zelden de LO-praktijk kritisch onder de loep te nemen, waardoor voor veel vakgroepen LO de urgentie ontbreekt om het vakgebied voortdurend te blijven ontwikkelen en te actualiseren. AIESEP pleit daarom in haar advies voor krachtig beleid en duidelijke landelijke richtlijnen over zowel de doelen als de beoordeling van het vak. Pas als het beleid en de richtlijnen helder zijn, kan de LO echt verantwoordelijk worden gehouden voor de opbrengsten van het onderwijs. Bij het aantonen van de leeropbrengsten van leerlingen in de LO, moet volgens het AIESEP-advies dan wel rekening worden gehouden met de mogelijkheden van de individuele leerling. Ook dient het 'bewijs' voor het leren afkomstig te zijn van een verscheidenheid aan betrouwbare beoordelingsvormen.

Bij die beoordelingsvormen speelt technologie steeds vaker een rol. Denk aan het gebruik van video-feedback, apps of een digitaal portfolio. Mits op een juiste manier ingezet, kunnen

▲
Advies AIESEP over beoordelen

Volgens het AIESEP-statement zouden er meer instrumenten en voorbeelden ontwikkeld

▲
*Discussie-sessie tijdens
het internationaal
symposium*

▲
*Scan deze QR-code
om de lezingen te zien
van het internationaal
symposium over
beoordelen bij LO.*

▲
*Scan deze QR-code
om meer publicaties te
lezen van Fontys ALO
Eindhoven over het
beoordelen bij LO.*

deze technologieën ondersteunend werken bij het inzichtelijk maken van leervorderingen en leeropbrengsten. Daarentegen moet voorkomen worden dat de technologische toepassingen een doel op zich worden en gaan bepalen welke gegevens er verzameld worden, en hoe die worden gebruikt voor de beoordeling. Technologie vormt enkel een didactisch hulpmiddel en moet op het juiste moment, voor de juiste redenen worden ingezet. In de woorden van AIESEP: binnen de LO moeten we meten wat we belangrijk vinden, in plaats van belangrijk vinden wat we kunnen meten. Daar komt nog bij dat leraren LO bij het gebruik van technologie altijd garant moeten staan voor de bescherming van de privacy en persoonlijke gegevens van leerlingen, verzameld tijdens beoordeling.

Genoeg te doen

Uit het advies van AIESEP blijkt ook dat er nog steeds veel is dat we niet weten over het beoordelen bij LO. Zo is er maar weinig onderzoek gedaan naar het ontwerp, de ontwikkeling en implementatie van effectieve

beoordelingsinstrumenten en -praktijken. Of wat verschillende beoordelingspraktijken doen met de leeruitkomsten en motivatie van leerlingen. Ook wordt er een oproep gedaan om professionele leergemeenschappen op te zetten van lerarenopleiders, onderzoekers en leraren LO rondom beoordelen bij LO. Het advies van AIESEP is dan ook mede bedoeld om LO-onderzoekers wereldwijd op te roepen tot samenwerking op dit soort thema's en daarmee de praktijk te ondersteunen. Om zo veel mogelijk mensen te bereiken, worden er artikelen als deze geschreven in verschillende talen. Ook het AIESEP-advies zelf is inmiddels vertaald in meer dan tien talen, waaronder Duits, Spaans, Frans en Koreaans. Mocht je geïnteresseerd zijn om het advies in zijn geheel te lezen, er is ook een Nederlandse vertaling te vinden op de website: <https://aiesep.org/scientific-meetings/position-statements/>

Lars Borghouts, Gwen Weeldenburg en Menno Slingerland zijn lerarenopleiders en onderzoekers bij Fontys ALO Eindhoven.

▲ *Experts bespreken onderzoeksresultaten over beoordelen*

Foto's

Marco Magielse

Kernwoorden

onderzoek, beoordelen, evalueren

Contact

l.borghouts@fontys.nl